

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 5675/2020
09.03.2022. године
Београд

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија Добриле Страјина, председника већа, Гордане Комненић и Драгане Миросављевић, чланова већа, у парници тужиље АА из ..., чији је пуномоћник Војин Биљић, адвокат из ..., против тужене „Alpha bank“ а.д. са седиштем у Београду, чији је правни следбеник Агроиндустријско комерцијална банка АИК банка а.д. Београд са седиштем у Београду, ради утврђења ништавости и стицања без основа, одлучујући о ревизији тужиље, изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 3291/2017 од 30.04.2018. године, у седници одржаној 09.03.2022 године, донео је

РЕШЕЊЕ

УКИДАЈУ СЕ пресуда Апелационог суда у Београду Гж 3291/2017 од 30.04.2018. године, у ставу првом изреке у делу у коме је потврђена пресуда Вишег суда у Београду П 1755/15 од 30.01.2017. године у ставу првом, другом, четвртном и петом изреке и пресуда Вишег суда у Београду П 1755/15 од 30.01.2017. године у ставу првом, другом, четвртном и петом изреке и у наведеном делу предмет **ВРАЋА** првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Београду П 1755/15 од 30.01.2017. године, ставом првим изреке, одбијен је, као неоснован тужбени захтев којим је тужиља тражила да се утврди да је уговор о кредиту за куповину непокретности број ... закључен 07.05.2008. године између странака апсолутно ништав правни посао у делу у који је у уговор уврштена валутна клаузула у CHF и то у члану 1. уговора, што је тужена дужна да призна, док у осталом делу уговор остаје на снази. Ставом другим изреке, одбијен је, као неоснован тужбени захтев којим је тужиља тражила да се обавезе тужена да јој на име стицања без основа исплати 3.000.000,00 динара, као противвредност износа који је наплатила од тужиље након 17.05.2011. године, као дана ступања на снагу одлуке НБС, а по основу усклађивања рата кредита са променом валуте CHF, са законском затезном каматом почев од дана подношења тужбе до исплате. Ставом трећим изреке, одбијен је, као неоснован тужбени захтев којим је тужиља тражила да се уговор о кредиту за куповину непокретности, број ... закључен 07.05.2008. године између странака, сматра кредитом чија је вредност 56.000 евра у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан исплате почев од дана закључења уговора па убудуће. Ставом четвртим изреке, одбијен је, као неоснован тужбени захтев којим је тужиља тражила да се обавезе тужена да јој на име стицања без основа, услед наплате месечне рате кредита обрачунате применом продајног курса тужене исплати 150.000,00 динара са законском

затезном каматом почев од дана подношења тужбе па до исплате. Ставом петим изреке, одбијен је, као неоснован евентуални тужбени захтев којим је тужила тражила да се утврди да је уговор о кредиту за куповину непокретности број ... закључен 07.05.2008. године између странака апсолутно ништав правни посао. Ставом шестим изреке, одбијен је предлог за одређивање привремене мере којим је тужила тражила да суд забрани туженој да предузима радње које могу нанети штету тужили и то радње усмерене на проглашење кредита доспелим, принудну наплату против тужиле по основу уговора о кредиту за куповину непокретности број ... закључен 07.05.2008. године између странака, као и да врши радње, пописе, процене и продају непокретности једнособног стана број ..., на ... спрату у стамбеној згради за колективно становање на ..., ул. ... бр. ..., површине 33 м², постојећи на кп. бр. ... КО ... уписан у ЛН Ставом седмим изреке, обавезана је тужила да туженој на име трошкова поступка плати 41.322,00 динара.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж 3291/2017 од 30.04.2018. године, ставом првим изреке, потврђена је првостепена пресуда у ставу првом, другом, четвртм, петом и шестом изреке и у том делу жалба тужиле одбијена, као неоснована. Ставом другим изреке, укинута је првостепена пресуда у ставу трећем и седмом изреке и том делу предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење.

Против правноснажне пресуде донете у другостепеном поступку тужила је благовремено изјавила ревизију из свих законом прописаних разлога.

Испитујући побијану пресуду у смислу члана 408. Закона о парничном поступку-ЗПП („Службени гласник РС“, бр.72/11,... 18/20) Врховни касациони суд је утврдио да је ревизија основана.

Према утврђеном чињеничном стању, странке су закључиле уговор о кредиту за куповину непокретности 07.05.2008. године, којим је тужена одобрила тужили, као кориснику кредита, износ од 92.028,65 CHF, у динарској противвредности по куповном курсу банке за девизе на дан пуштања кредита у течај. Кредит је одобрен са роком отплате од 300 месеци. Чланом 3. уговора тужила се, као корисник кредита, обавезала да на износ искоришћеног кредита плаћа туженој камату по каматној стопи која важи у периоду за који се камата обрачунава, а камата се обрачунава по стопи на нивоу тромесечно CHF либора увећаног за 2,00% на годишњем нивоу. Каматна стопа у моменту закључења уговора износила је 4,87% годишње. Уговорне стране су се сагласиле да ће банка у току трајања уговора прилагођавати каматну стопу квартално у складу са променама тромесечног CHF либора. Обрачуната камата је урачуната у износ месечног ануитета. Чланом 8. уговорено је да ће први од 300 месечних ануитета доспети за наплату 07.06.2008. године, а остали до 07-ог у месецу, као и да ће и за сваке појединачне рате бити дефинисан ануитетним планом, који чини саставни део уговора и који ће се мењати у складу са променама каматне стопе, о чему је банка дужна да информиса корисника о висини сваког новог ануитета израженог у CHF након сваке измене каматне стопе, при чему се доспели ануитет плаћа у динарима. Странке су 05.06.2013. године закључиле анекс број 2 уговора, којим су сагласно извршене измене одредби основног уговора, а које се односе на метод обрачуна камате и висину марже, и то тако да применом другачијег метода обрачуна и измене висине марже у складу са наведеним анексом, неће доћи до повећања месечног ануитета. Променом новоутврђене марже у складу са изменама променљива номинална каматна

стопа (НКС) на годишњем нивоу износи: $\text{НКС} = 3\text{М CHF либор} + \text{фиксна маржа у висини од } 1,97\% \text{ поена, односно } 1,99200\% \text{ на дан закључења анекса.}$

Полазећи од тако утврђеног чињеничног стања нижестепени судови су одбили, као неоснован тужбени захтев тужиле којим је тражила да се утврди да је апсолутно ништав уговор у делу којим је уврштена клаузула у CHF, с обзиром на то да је у време закључења спорног уговора било дозвољено уговарање валутне клаузуле, односно везивање уговора о кредиту за страну валуту, па и у валуту CHF, а у складу са чланом 395. Закона о облигационим односима, те да та одредба уговора није противна императивним прописима важећим у време закључења спорног уговора, применом члана 46, 47, 50, 103, 395. и 1065. Закона о облигационим односима, као и применом одредби Закона о девизном пословању и Закона о заштити потрошача. С обзиром да је првостепени суд утврдио да није ништава одредба уговора којом је дозвољено уговарање у девизној валути CHF, то је одбио, као неоснован захтев тужиле којим је тражила да се обавезе тужена да јој на име стицања без основа исплати 3.000.000,00 динара, као противвредност износа који је банка наплатила тужилји након 17.05.2011. године, као дана ступања на снагу одлуке НБС, а по основу усклађивања рата кредита са променом валуте CHF, док је другостепени суд сматрао да тужилја није доказала висину овог свог потраживања, као и на шта се оно односи. Нижестепени судови су одбили, као неоснован и захтев тужиле којим је тражила да се обавезе тужена да јој исплати износ од 150.000,00 динара, обрачунат применом продајног курса, првостепени суд јер је сматрао да су странке уговориле да ће тужилја износ кредита платити у 300 месечних ануитета обрачунатих по продајном курсу банке за CHF на дан доспећа ануитета, а да је након ступања на снагу Закона о заштити корисника финансијских услуга тужена месечне ануитете почев од 27.03.2015. године обрачунавала по курсу по коме је и одобрен кредит, док је другостепени суд сматрао да тужилја није доказала висину овог свог потраживања.

По оцени Врховног касационог суда побијана одлука о тужбеном захтеву тужиле за утврђење делимичне ништавости, односно уговора о кредиту у целини је заснована на погрешној примени материјалног права, услед чега чињенично стање није у потпуности утврђено.

Наиме, нижестепени судови нису правилно и у потпуности оценили све околности од утицаја на то да ли су уговорне одредбе о стамбеном кредиту јасне и разумљиве, да ли подлежу или не оцени непоштености, да ли је тужена пласирана динарска средства прибавила посредством сопственог задужења у валути швајцарског франка, да ли је тужилја информисана о пословним ризицима и последицама закључења уговора са валутном клаузулом везивањем обавезе за швајцарски франак, те да ли постоји очигледна несразмерна разлика између обавезе коју је тужилја преузела по уговору о кредиту и динарског износа који је тужилји исплаћен од стране банке 2008. године, код чињенице да је од закључења уговора 2008. године па до подношења тужбе 2015. године дошло до значајаног раста курса швајцарског франка у односу на валуту евро и динар, те с тим у вези изостала је оцена разлога ништавости ове одредбе уговора, односно уговора у целиности.

Према члану 1065. Закона о облигационим односима уговором о кредиту се конституише обавеза банке – даваоца кредита да кориснику кредита стави на располагање одређени износ новчаних средстава на одређено време, за неку намену

или без намене, а корисник кредита се обавезује да банци плати уговорену камату и добијани износ новца врати у време и на начин утврђен уговором. Уговором о кредиту мора да се утврди износ кредитних средстава, услови давања и коришћења кредита и враћања примљених новчаних средстава по том основу. Уговор о кредиту је израз воље уговорних страна због чега су давалац и корисник кредита овлашћени да својом вољом пропишу и додатне клаузуле од значаја за начин обрачуна и отплату кредитних средстава. Уговор о кредиту се најчешће закључује као формални и формуларни уговор. Текст уговора је, по правилу, унапред састављен од стране даваоца кредита. Тиме се друга уговорна страна – корисник кредита ставља у неравноправан положај у односу на даваоца кредита. Банка давалац кредита је у предности и због чињенице да се ради о финансијској организацији која се професионално бави кредитним пословима. Стога је банка дужна да у поступку преговарања и закључења уговора о кредиту претходно упозна и недвосмислено писмено упозори корисника кредита о свим ризицима и економским последицама које ће преузети закључењем уговора. Обавеза таквог поступања банке се заснива на основним начелима облигационог права, прописаних чланом 12, 13, 14, 15. и 16. Закона о облигационим односима.

Валутна клаузула сагласно члану 34. став 8. Закона о девизном пословању и члану 395. Закона о облигационим односима, представља дозвољен правни посао уговарања у девизама у Републици Србији, с тим што се плаћање врши у динарима по курсу валуте вредновања у тренутку испуњења обавезе. Основна функција уговарања валутне клаузуле се исказује у очувању еквивалентности узајамних давања – једнакој тржишној вредности пласираних кредитних средстава у односу на враћени износ динарског дуга. Валутна клаузула није и не може да буде правни основ богаћења даваоца кредита – банке на штету корисника кредита, стицања несразмерне имовинске користи у односу на реалну тржишну вредност плаћеног динарског износа кредитних средстава. Међутим, сагласном вољом уговорних страна се осим валутне клаузуле као средства очувања једнаких узајамних давања може конституисати клаузула којом ће се валутни ризик у целости превалити на корисника кредита. Таква клаузула је могућа и правно допуштена када се банка, давалац кредита на међународном тржишту задужила у одређеној страни валути и преузела обавезу да и враћање примљеног износа по том основу реализује у истој валути. У том случају, банка је овлашћена да тако прибављена девизна средства непосредно уступи потенцијалним корисницима кредита. Овакав вид кредитирања је допуштен сагласно одредби члана 25. Закона о девизном пословању и може се уговорити када се правном лицу и предузетнику обезбеђује плаћање увоза робе и услуга из иностранства (став 1.) или када се физичком лицу омогућава куповина непокретности у земљи (став 2.). Банка је овлашћена и да прибављена девизна средства на међународном тржишту понуди домаћим правним и физичким лицима и у динарској противвредности. У том случају трансфер девизног износа у динарски дуг се врши по важећем средњем курсу те валуте на дан закључења уговора о кредиту, уз обавезу враћања примљеног у динарима - валути плаћања обрачунатог по средњем курсу те исте валуте. Тада се валутни ризик може вољом уговорних страна правно ваљано превалити на корисника кредита уз услов постојања писаног обавештења којим је пре закључења уговора банка корисника кредита на њему разумљив начин упознала са свим економско-финансијским последицама ризика које ће он преузети прихватањем такве уговорне клаузуле. Обавеза је банке да поштено поступи и упозори корисника кредита на стварни ризик и економске последице које таква клаузула производи, произлазе и из одредби Закона о заштити потрошача и Закона о заштити корисника финансијских услуга.

Како је од утврђења и оцене указаних околности, односно задужења банке у страниј валути, уговарање клаузула и претходно информисање корисника кредита на све битне околности за сада изостало и на тај начин није поуздано утврђено постојање неспорне воље тужиље, као корисника кредита за преузимање валутног ризика, применом курса швајцарског франка, постојање законских услова за оцену пуноважности дела уговора из члана 1. уговора о кредиту односно уговора у целини је остало спорно, услед чега су нижестепене одлуке морале бити укинуте, као и одлука о евентуалном захтеву.

Тужиља је тужбом тражила да се обавезе тужена да јој на име стицање без основа врати износ од 150.000,00 динара, обрачунат применом продајног курса, с обзиром да су странке уговориле да ће тужиља износ кредита платити у 300 месечних ануитета обрачунатих по продајном курсу банке за CHF на дан доспећа ануитета, а да је након ступања на снагу Закона о заштити корисника финансијских услуга тужена месечне ануитете почев од 27.03.2015. године обрачунала по курсу по коме је и одобрен кредит. Овај захтев тужиље нижестепени судови су одбили, као неоснован, првостепени суд јер је сматрао да су странке уговориле да ће тужиља износ кредита платити у 300 месечних ануитета обрачунатих по продајном курсу банке за CHF на дан доспећа ануитета, а да је након ступања на снагу Закона о заштити корисника финансијских услуга тужена месечне ануитете почев од 27.03.2015. године обрачунавала по курсу по коме је и одобрен кредит, док је другостепени суд сматрао да тужиља није доказала висину овог свог потраживања.

По оцени Врховног касационог суда основано се наводима ревизије указује да су одлучујући и о овом захтеву тужиље нижестепени судови погрешно применили материјално право, услед чега чињенично стање није потпуно утврђено. Наиме, такозване курсне разлике се односе на незаконите одредбе уговора о кредиту, сходно којима су банке корисницима кредита давале кредите у страниј валути по куповном курсу банке (који је увек мањи), док су тражиле да им корисници кредита враћају рате по продајном курсу (који је увек већи), на који начин су се банке неосновано обогатиле, истовремено доводећи корисника кредита у неравноправан положај. Стога, тужиља, као корисник кредита има право да јој се врати такозвана курсна разлика, у вези чије висине је предложила извођење доказа вештачењем, а који предлог је првостепени суд одбио, као неоснован, са којих разлога је и одлука нижестепених судова у овом делу укинута.

У поновном поступку првостепени суд ће отклонити указане неправилности, утврдити да ли је тужена пласирана динарска средства прибавила посредством сопственог задужења у валути швајцарског франка, стварну вољу странака код уговарања валутне клаузуле и да ли је пре закључења уговора тужиљи доставила потпуну писану информацију о свим пословним ризицима и економско-финансијским последицама које ће настати применом такве клаузуле, при том имајући у виду да је тужиља у вези висине новчаних потраживања предложила извођење доказа вештачењем, након чега ће донети правилну и на закону засновану одлуку

Са напред наведених разлога, на основу члана 416. став 2. ЗПП, одучено је као у изреци.

**Председник већа – судија
Добрила Страјина, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић